

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
Факультет дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «**Педагогічні умови реалізації патріотичного виховання
молодших школярів засобами театралізованої діяльності**»

Студентки: 2 курсу, МАП групи
Освітньої програми:
Початкова освіта. Дошкільна освіта.
Спеціальності 013 Початкова освіта.
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Єрмошкіної Яни Олександрівни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент Казьмірчук Наталя Степанівна

Розширена шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____
Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	9
1.1 Патріотичне виховання як психолого-педагогічна проблема.....	9
1.2 Аналіз вітчизняного та європейського педагогічного досвіду щодо реалізації патріотичного виховання дітей.....	15
1.3. Театральна діяльність як засіб розвитку молодших школярів.....	20
1.4. Рівень патріотичного виховання молодших школярів у сучасній початковій школі (за результатами констатувального експерименту)...	37
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	58
2.1. Педагогічні умови реалізації патріотичного виховання дітей засобами театралізованої діяльності.....	58
2.2 .Методика реалізації патріотичного виховання молодших школярів засобами театралізованої діяльності	63
2.3. Динаміка сформованості патріотичної вихованості молодших школярів (за результатами контрольного експерименту).....	80
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність патріотичного виховання зумовлена процесом становлення України як суверенної демократичної держави. Беручи до уваги останні події, які відбулись в нашій державі (повномасштабну російсько-українську війну, «Революція гідності», криваві події на Майдані, окупація Російською Федерацією Криму, війна на Сході України), проблема патріотизму та патріотичного виховання молоді сьогодні набуває загальнодержавного масштабу. Це підтверджують державні документи: Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [29], Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [19], Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді [3], в яких визначені мета і основні завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота [28, с. 134].

Проблема патріотичного виховання дітей та молоді завжди була в полі зору видатних вітчизняних педагогів та філософів. Виховні традиції української педагогіки склалися впродовж багатьох століть. За цей період наш народ набрав великого досвіду виховання. Проблема формування національно-патріотичних почуттів активно досліджувалась у філософському аспекті (В.Арешонков, О.Бандура, Т.Василевська, Т.Герасимів, О.Копиленко, В.Кремень, Ю.Римаренко, С.Сливка, І.Смагін та ін.) [31, с. 3]. Вихованню у дітей і молоді патріотизму надавали першочергового значення класики зарубіжної (Я.А.Коменський, Й.Песталоцці, А.Дістервег та ін.) і вітчизняної педагогіки (П.Юркевич, Г.Сковорода, Т.Шевченко, О.Духнович, К.Ушинський, Х.Алчевська, С.Русова, Б.Грінченко, М.Драгоманов, Г.Ващенко, І.Огієнко, А.Макаренко, В.Сухомлинський та ін.), які у своїх працях розкривали підвалини

патріотичного виховання – ідеї народності, гуманізму, людяності, пропагували ідею виховання свідомого громадянина-патріота своєї Батьківщини. Проблему формування в учнів патріотичних почуттів, національної самосвідомості розглядали українські дослідники І.Бех, Т.Бондаренко, В.Борисов, О.Вишневський, Т.Гавлітіна, В.Кузь [33], Р.Петронговський [43], Ю.Руденко [50], М.Сметанський, М.Стельмахович [56], О.Сухомлинська [59], Б.Ступарик, О.Стьопіна, К.Чорна [69]. Психологічні аспекти етносвідомості вивчали І.Бех, М.Боришевський, П.Ігнатенко, О.Киричук, В.Павленко, С.Таглін, О.Хрущ [27, с. 2].

Патріотичне виховання молодших школярів завжди було одним із пріоритетних завдань сучасної початкової школи, адже дитинство – це найкращий вік для прищеплювання почуття любові до Батьківщини. Крім того, в Україні в різні історичні періоди перед школою, сім'єю і суспільством поставало одне з головних завдань – виховати справжнього патріота України. На думку Р.Петронговського [44], патріотизм, як інтегральне особистісне новоутворення дітей та молоді (за своєю природою), є досить складним і по-різному має формуватися в дитячому, підлітковому та юнацькому віці. Для дитячого віку найбільш характерним є розвиток патріотичних почуттів, оскільки дитячі враження є досить яскравими і глибокими.

В Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні зазначається, що з метою формування ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави в «молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена сім'ї; родини, дитячого угруповання; як учня, жителя міста чи села; виховувати у неї любов до рідного дому, школи, вулиці, своєї країни, її природи, рідного слова, побуту, традицій» [39, с.8].

Втім аналіз шкільної практики і проведене нами експериментальне дослідження свідчить, що в сучасних дітей недостатньо сформовані такі патріотичні почуття як почуття належності до своєї держави та її народу;

почуття гордості за успіхи держави, біль за невдачі; повага до історії, культури, традицій, вірувань, менталітету; захоплення героїчними подвигами минулого та сучасності; любов до рідної природи; шанування рідної мови, традицій, звичаїв, обрядів рідної країни; почуття національної гідності. Крім того, гуманістично-моральна складова патріотичного виховання молодших школярів (виховання доброти і співпереживання до людей і всього живого; любові до членів своєї родини, ближнього оточення, однолітків, школи, народу, країни та ін.) сьогодні набуває особливого значення і потребує подальшої практичної реалізації через різні форми роботи в освітньому процесі школи I ступеня.

З огляду на це виникає гостра потреба у розробці педагогічних умов здійснення патріотичного виховання молодших школярів з урахуванням сучасних підходів до освіти. А тому актуальність даної проблеми та недостатня її розробленість зумовили вибір теми нашого дослідження: *«Педагогічні умови реалізації патріотичного виховання молодших школярів засобами театралізованої діяльності»*.

Об'єкт дослідження: процес патріотичного виховання молодших школярів.

Предмет дослідження: педагогічні умови реалізації патріотичного виховання молодших школярів засобами театралізованої діяльності.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати і практично перевірити педагогічні умови реалізації патріотичного виховання молодших школярів засобами театралізованої діяльності.

Гіпотеза дослідження: рівень патріотичної вихованості молодших школярів значно підвищиться за таких педагогічних умов:

1) наповнення патріотичним змістом освітнього процесу школи I ступеня шляхом впровадження засобів театралізованої діяльності;

2) забезпечення взаємозв'язку школи і сім'ї щодо здійснення патріотичного виховання молодших школярів з широким використанням засобів театралізованої діяльності;

3) забезпечення патріотичної спрямованості позаурочної діяльності шляхом залучення дітей до театралізованої діяльності;

4) готовність вчителів початкової школи до реалізації патріотичного виховання молодших школярів засобами театралізованої діяльності.

У відповідності до поставленої мети та гіпотези визначено такі **завдання** дослідження:

1) на основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури здійснити дефінітивну характеристику понять «патріотичне виховання особистості» і «патріотична вихованість молодших школярів»;

2) довести виховний вплив театралізованої діяльності;

3) дослідити рівень патріотичного виховання молодших школярів у сучасній початковій школі;

4) виокремити, теоретично обґрунтувати педагогічні умови реалізації патріотичного виховання молодших школярів засобами театралізованої діяльності;

5) перевірити ефективність запропонованої методики.

Методи дослідження. У процесі дослідження нами були використані такі методи:

теоретичні: метод аналізу, порівняння, узагальнення наукових даних з психолого-педагогічних джерел, навчальних програм для 1-4 класів, навчально-методичних посібників з метою визначення мети, змісту, методів, форм, шляхів патріотичного виховання молодших школярів; моделювання;

емпіричні: анкетування, аналіз продуктів дитячої творчості (малюнків, творів), педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний,

підсумковий етапи), методи цілеспрямованого спостереження за діяльністю учителів та учнів.

Новизна дослідження полягає в тому, що було теоретично обґрунтовано педагогічні умови реалізації патріотичного виховання молодших школярів засобами театралізованої діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні педагогічних умов реалізації патріотичного виховання молодших школярів засобами театралізованої діяльності. Результати даного дослідження можуть бути використані вихователями ЗДО, учителями початкової школи, студентами педагогічних закладів вищої освіти.

Експериментальна база. Дослідження проводилося на базі КЗ «Турбівського ліцею №2 Турбівської селищної ради Вінницького району Вінницької області». Еспериментом було охоплено 66 учнів (32 учні 3-А класу та 34 учні 3-Б класу) та 8 учителів початкових класів.

Апробація результатів дослідження здійснювалась:

-на VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (28-29 березня 2023 року м. Вінниця),

-на Міжнародній науково-практичній міждисциплінарній конференції «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців: педагогічна та філологічна парадигми» (11 травня 2023 року м. Тернопіль),

-на XX міжуніверситетській студентській науково-практичній конференції «Актуальні питання культури мовлення» (21 лютого 2023 р., м. Вінниця),

-на VI Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (23 квітня 2023 року, м. Вінниця.)

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено в одноосібних публікаціях:

1.Єрмошкіна Я.О. Діяльність вчителя як актора. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю.* Вінниця, 2022. С. 140-145.

2.Єрмошкіна Я.О. Патріотичне виховання дітей засобами театралізованої діяльності. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції.* Вінниця, 2023.С.359-363.

Структура роботи включає вступ, два розділи (теоретичний та емпіричний), висновки, список використаних джерел і додатки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артеменко Леся Сучасне розуміння патріотичного виховання. Педагогічний альманах : збірник праць молодих науковців [Електронне видання] / відп. ред. Є. І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. Вип. 1. С. 9-13.
2. Бех І.Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Гірська школа Українських Карпат. 2015. № 12-13. С. 26-37.
3. Бібік Н.М. Я досліджую світ: підруч. 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2 частинах). Ч.1.; Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 120 с.
4. Вашуленко М. С. Буквар: підручник для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл.. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2012. – 152 с.
5. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogostandartu-pochatkovoyi-osviti>.
6. Захарійчук М.Д. Українська мова: підруч. для 3 кл. загальноосвітн. навч. закл.. Київ: Грамота, 2013. 176 с.
7. Захарійчук М. Д. Українська мова: підруч. для 4 кл. загальноосвітн. навч. закл.. Київ: Грамота, 2015. 192 с.
8. Калакура Я. Формування українського патріотизму: історичне та історіографічне підґрунтя. Українознавство. 2008. № 2. С. 222– 225.
9. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: URL: <http://www.mon.gov.ua>. 9. Ключіна Н. Актуальність національно-патріотичного виховання на уроках іноземної мови. Формування патріота в вимірі революції гідності та пріоритетів. Суми: КЗ СОШПО, 2017. С. 114 – 119.
10. Лобова О. В. Музичне мистецтво: підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Київ: Школяр, 2012. 144 с.

11. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1–4 класи. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2012. 392 с.
12. Прасол Д. В. Психологічні аспекти патріотичного виховання молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2015. № 2 (49), травень. С. 149–151.
13. Савченко О. Я. Літературне читання: підруч. для 2 кл.. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2012. 160 с.
14. Савченко О.Я. Літературне читання. Українська мова. 3 кл. : підруч. для загальноосвіт. Навч. закл.. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013. 192 с.
15. Савченко О.Я. Літературне читання. Українська мова: підруч. для 4 класу загальноосвітн. навч. закл... Київ: Видавничий дім «Освіта», 2016. 192 с.
16. Сухомлинська О. Патріотизм як цінність : погляд на історію і сьогодення. Шлях освіти. 2010. № 2. С. 10–14.
17. Тагліна О.В. Я у світі. 3 клас : підруч. для загальноосв. навч. закл.. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 144 с.
18. Тагліна О.В. Я у світі: підруч. для 4 класу загальноосвіт. навч. закл.. Харків: Вид-во «Ранок», 2015. 144 с.
19. Сергєєва І. Артистизм як елемент педагогічної майстерності / І. І. Сергєєва // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. – 2011. – № 4. – С. 124-132.
20. Серєда Н. Елементи театральної педагогіки у формуванні педагогічної майстерності / Н. В. Серєда // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2011. – № 2. – С. 48-54.
21. Стихун Н. Театральне мистецтво як засіб удосконалення педагогічної майстерності вчителя / Н. Стихун // Нова педагогічна думка. – 2010. – № 4. – С. 126-131.

22. Елементи педагогічної майстерності [Електронний ресурс]. – Режим доступу :www.grinchuk.lviv.ua/referat/1/1099.html

23. Кузнецова О. Ю. Мета, завдання та функції театральної педагогіки як науки / О. Ю. Кузнецова, А. В. Троцько, Л. А. Штефан // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 31 бер. – 2 квіт. 2021 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: С. Т. Золотухіна та ін.]. – Харків : Мітра, 2021. – Т. 1. – С. 35–38.

24. Калько Р. М. До питання про роль театральної педагогіки у формуванні культури творчої особистості. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Луганськ, 2010. Вип. 2 (37). С. 83-93.

25. Лимаренко Л. І. Перспективи театрально-педагогічної підготовки майбутніх педагогів у системі професійної освіти. Педагогічний альманах. 2016. Вип. 29. С. 143-148.

26. Лозова В.І., Троцько А.В. Теоретичні основи виховання і навчання : Навчальний посібник. 2-е вид., випр. і доп. Харків : «ОВС», 2002. 400 с.

27. Лутай В. Сучасні філософські засади реформування української системи «освіта – наука – виробництво». Філософія освіти : науковий часопис. Ін-т вищ. осв. АПН України ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; Укр. акад. політ. наук. Київ, 2008. № 1/2. С. 22-34.

28. Середа Н. В. Елементи театральної педагогіки у формуванні педагогічної майстерності Теорія і практика управління соціальними системами. № 2, 2011. С. 48-54.

29. Артеменко Леся Сучасне розуміння патріотичного виховання / Л.Артеменко // Педагогічний альманах : збірник праць молодих науковців [Електронне видання] / відп. ред. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. – Вип. 1. – С. 9-13.

30. Бех І.Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К.І. Чорна // Гірська школа Українських Карпат. 2015. № 12-13. С. 26-37.

31. Бібік Н.М. Я досліджую світ: підруч. 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2 частинах). Ч.1./ Н.М. Бібік, Г.П.Бондарчук; Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 120 с.

32. Вашуленко М. С. Буквар: підручник для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 152 с.

33. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogostandartu-pochatkovoyi-osviti>.

34. Довідник з українського слововживання: За матеріалами засобів масової інформації (Друге доповнене видання). Київ: Вид. центр «Просвіта», 2003. 160 с.

35. Дочек Н. Своєрідність концепції виховання громадянина за спадщиною В. О. Сухомлинського / Н. Дочек // Рідна школа. – 2007. – № 9. – С. 14 – 16.

36. Захарійчук М.Д. Українська мова: підруч. для 3 кл. загальноосвітн. навч. закл. / М.Д.Захарійчук, А.І. Мовчун. Київ: Грамота, 2013. 176 с.

37. Захарійчук М. Д. Українська мова: підруч. для 4 кл. загальноосвітн. навч. закл. / М.Д. Захарійчук, А. І. Мовчун. Київ: Грамота, 2015. 192 с.

38. Калакура Я. Формування українського патріотизму: історичне та історіографічне підґрунтя / Я. Калакура // Українознавство. 2008. № 2. С. 222–225.

39. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: URL: <http://www.mon.gov.ua>. 9. Ключіна Н. Актуальність національно-патріотичного виховання на уроках іноземної мови / Н. В. Ключіна //

Формування патріота в вимірі революції гідності та пріоритетів. Суми: КЗ СОШПО, 2017. С. 114 – 119.

40. Лобова О. В. Музичне мистецтво: підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Київ: Школяр, 2012. 144 с.

41. Мацько Л.І. Українська мова і формування національної свідомості / Л. І. Мацько // Педагогіка і психологія. 1996. № 1. С. 67 – 70.

42. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1–4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392 с.

43. Прасол Д. В. Психодіагностика та корекція в роботі шкільного психолога: методичний посібник / Д. В. Прасол. Миколаїв : Кріт, 2009.

44. Прасол Д. В. Психологічні аспекти патріотичного виховання молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах / Д. В. Прасол // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2015. № 2 (49), травень. С. 149 – 151.

45. Савченко О. Я. Літературне читання: підруч. для 2 кл. / О. Я Савченко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2012. 160 с.

46. Савченко О.Я. Літературне читання. Українська мова. 3 кл. : підруч. для загальноосвіт. Навч. закл. / О.Я. Савченко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013. 192 с.

47. Савченко О.Я. Літературне читання. Українська мова: підруч. для 4 класу загальноосвітн. навч. закл. / О.Я. Савченко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2016. 192 с.

48. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка : навчальний посібник / М. Г. Стельмахович. К. : ІСДО, 1986. 286 с

49. Сухомлинська О. Патріотизм як цінність : погляд на історію і сьогодення / О. Сухомлинська // Шлях освіти. 2010. № 2. С. 10–14.

50. Сухомлинський В. О. Слово вчителя в моральному вихованні / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори у 5-ти т. : Том 5. Київ : Вища школа, 1983. 330 с.
51. Тагліна О.В. Я у світі. 3 клас : підруч. для загальноосв. навч. закл. / О.В. Тагліна, Г.Ж. Іванова. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 144 с.
52. Тагліна О.В. Я у світі: підруч. для 4 класу загальноосвіт. навч. закл. / О.В. Тагліна, Г.Ж. Іванова. Харків: Вид-во «Ранок», 2015. 144 с.
53. Бальме К. Вступ до театрознавства. Львів: ВНТЛ-Класика. 2008. 269 с.
54. Безлюдна Н. Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану. Збірник наукових праць Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. Вип. 2(8), 2022. С. 76-83.
55. Клековкін О. Ю. Театр при столику. Методологія театрознавства: Подорожній щоденник / ІПСМ НАМ України. Київ: Фенікс, 2013. 432 с.
56. Концепція національно-патріотичного виховання. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdyl-no-vukontseptsiyu-patriotychnogo-vyhovannya/>
57. Коваленко В. Є. Соціалізація особистості в умовах сучасних викликів. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 7 (338), 2020. С. 5-15. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7066/1/1.%20Kovalenko.pdf>
58. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162-167
59. Коваль К.О. Особливості розвитку «soft skills» студентів. Вісник Вінницького політехнічного університету, 2015. № 3. С. 27.
60. Кожушкіна Т.Л. Міжособистісна взаємодія як складова частина «soft skills» студентів педагогічного коледжу. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: Вип. 63, 2018. С. 80.

61. Концепція Нової української школи. URL: [https:// www.kmu.gov.ua /.../ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf)

62. Костюшко Г.О. Педагогічні умови організації театральної самодіяльності. Наукові записки: педагогічні та історичні науки. Вип. 57 / Мво освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова ; Укл. П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко, редкол. М.І. Шкіль. Київ : НПУ, 2004. С. 68–75.

63..Лазаренко Н.І. Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції : монографія. Вінниця : ТОВ «Друк», 2019. 389 с.

64..Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. ВЦ «Академія». Київ : Академія, 2006.

65. Лук'янченко О. М., Васютіна Т. М., Кондратюк О. М. Психолого-педагогічні аспекти формування «SOFT SKILLS» у молодших школярів у процесі гри. *International scientific and practical conference. Wloclawek, Republic of Poland May 28-29, 2021*. С. 23-27.

66. Любчак Л.В. Підготовка майбутніх вихователів до організації театралізованої діяльності дітей дошкільного віку. Освітній дискурс : збірник наукових праць / голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ : «Видавництво «Гілея», 2018. Випуск 9 (11-12) : Педагогічні науки. С. 91-103.

67. Макаренко Л. Дитяча театралізована діяльність. К. : Шкільний світ, 2012.

68. Макаренко Л. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. Київ: Шкільний світ, 2008. 128 с.

69. Науково-педагогічний проєкт «інтелект України». URL : <https://intellect-ukraine.org/>

70. Наход С.А. Значущість «soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: Вип. 63, 2018*. С. 39.

71.Освітня програма «На крилах успіху». URL : <http://gimnasium-267.kiev.ua/files/programa-na-krilah-uspihu.pdf>

72.Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/experience/teatr-na-urotsi-praktykum-dlya-pochatkovoyi-shkoly/>

73.Паві П. *Словник театру*. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2006. 640 с.

74.Педагогіка: навч. посібник / В.М.Галузьяк, М.І.Сметанський, В.І.Шахов. Вінниця: РВВ ВАТ "Вінолбдрукарня", 2000. 200 с.

75.Розвиваємо навички 4К: креативність, критичне мислення, комунікацію та командну працю. URL: <https://osvitoria.media/experience/rozvyvayemo-navychky-4k-kreatyvnist-krytychne-myslennya-komunikatsiyu-ta-komandnu-pratsyu/>

76.Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти. Житомир, 2017. С. 21.

77.Театральна педагогіка як універсальний засіб виховання людини. URL: <https://jak.koshachek.com/articles/teatralna-pedagogika-jak-universalnij-zasib.html>

78.Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004. 640 с.

79.Шинкарук В.І. Філософський словник. Київ : Головна ред. УРЕ, 1986. 1076 с.

80.Шиян Р.Б. Типова освітня програма для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти. Київ, 2018. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf>